

## » WYBRANE NURTY ARTYSTYCZNE

|                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|---------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>REALIZM</b>      | <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>mimesis</i></li> <li>• konwencja estetyzująca – umiar w przedstawianiu świata, ukazywanie zarówno piękna, jak i brzydoty</li> <li>• fikcja werystyczna – rzeczowy, konkretny, szczegółowy opis</li> <li>• narrator wszechwiedzący</li> <li>• bohaterem postać centralna, ukazana na szerokim tle społecznym</li> <li>• motywacja społeczna i psychologiczna</li> <li>• wielowątkowość, epizody</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <p>■ <b>Przykłady w literaturze:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• F. Dostojewski, <i>Łagodna</i></li> <li>• M. Konopnicka, <i>Mendel Gdański</i></li> <li>• B. Prus, <i>Lalka</i></li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• J. Chelmoński, <i>Bociany</i></li> <li>• A. Gierymski, <i>Piaskarze</i></li> <li>• G. Courbet, <i>Kamieniarze</i></li> <li>• H. Daumier, <i>Pracznia</i></li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| <b>NATURALIZM</b>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• skrajny mimetyzm</li> <li>• przedstawianie negatywnych aspektów rzeczywistości, brutalność opisów, turpizm</li> <li>• fotograficzna dokładność, naukowe podejście do opisu</li> <li>• narrator personalny</li> <li>• kształtowanie się bohatera zbiorowego</li> <li>• motywacja biologiczna (popędy, instynkty, determinizm genetyczny i społeczny)</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | <p>■ <b>Przykłady w literaturze:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• G. Flaubert, <i>Pani Bovary</i></li> <li>• É. Zola, <i>Germinal</i></li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• J. Bastien-Lepage, <i>Sianokosy</i></li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w muzyce (weryzm):</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• R. Leoncavallo, <i>Pajace</i></li> <li>• G. Puccini, <i>Cyganeria, Tosca</i></li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>SYMBOLIZM</b>    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• operowanie symbolem w celu scharakteryzowania rzeczywistości pozazmysłowej, trudnej do opisanego za pomocą środków językowych</li> <li>• postulat korespondencji sztuk (np. muzyczność poezji modernistycznej)</li> <li>• wyrażanie treści metafizycznych i psychologicznych poznawanych za pomocą emocji, podświadomości, intuicji</li> <li>• subiektywizm</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <p>■ <b>Przykłady w literaturze:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• J. Conrad, <i>Jądro ciemności</i></li> <li>• J. Kasprzowicz, <i>Krzak dzikiej róży w ciemnych smreczynach</i></li> <li>• S. Wyspiański, <i>Wesele</i></li> <li>• S. Żeromski, <i>Ludzie bezdomni</i></li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• A. Böcklin, <i>Wyspa umarłych</i></li> <li>• J. Malczewski, <i>Błędne koło</i></li> <li>• S. Wyspiański, <i>Chochóły</i></li> <li>• P. Gauguin, <i>Skąd przychodzimy, kim jesteśmy, dokąd zmierzamy?</i></li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w muzyce:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• C. Debussy, <i>Pełnas i Melizanda</i></li> <li>• R. Wagner, <i>Tristan i Izolda</i></li> </ul>                                                                                                                                |
| <b>IMPRESJONIZM</b> | <p>■ <b>LITERATURA</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• barwność widzenia: uwrażliwienie na kolor, realistyczne krajobrazy, stany duszy</li> <li>• muzyczność: wiersz sylabotoniczny</li> <li>• eksperymenty dźwiękowe (np. onomatopoeje, aliteracje)</li> <li>• podmiotowość widzenia: nastroj smutku, melancholii</li> <li>• w powieści i dramacie: rozczłonkowana fabuła, luźne epizody</li> <li>• liryczny opis pejzażu wyrażający subiektywne uczucia podmiotu autorskiego</li> </ul> <p>■ <b>MALARSTWO</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• zapis wrażenia, ukazanie chwili, uchwycenie przelotnych wrażeń wizualnych</li> <li>• zamazane kontury (efekt zamglenia, braku ostrości)</li> <li>• gra światła, gra barw</li> <li>• stosowanie barw z widma słonecznego</li> <li>• subiektywizm</li> </ul> | <p>■ <b>Przykłady w literaturze:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• J. Kasprzowicz, <i>Na szczycie</i></li> <li>• K. Przerwa-Tetmajer, <i>Melodia mgieł nocnych</i></li> <li>• W.S. Reymont, <i>Chłopi</i> (np. opisy przyrody)</li> <li>• S. Żeromski, <i>Ludzie bezdomni</i> (np. liryczne fragmenty pamiętnika Joasi Podborskiej; rozdział <i>Przyjdź</i>)</li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• C. Monet, <i>Impresja. Wschód słońca</i></li> <li>• J. Pankiewicz, <i>Targ na kwiaty przed kościołem La Madeleine</i></li> <li>• C. Pissarro, <i>Boulevard Montmartre</i></li> <li>• A. Renoir, <i>Huśtawka</i></li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w muzyce:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• C. Debussy, <i>Iberia, Preludia fortepianowe</i>, np. <i>Światło księżycowe</i></li> <li>• G. Puccini, <i>Turandot</i></li> </ul> |

|                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>PSYCHOLOGIZM</b>              | <ul style="list-style-type: none"> <li>• zainteresowanie psychiką człowieka</li> <li>• rozbudowanie partii dotyczących wewnętrznych przeżyć bohaterów</li> <li>• opisywanie i analizowanie nastrojów, dążeń, obsesji, wspomnień i wyobrażeń jednostki</li> <li>• ulubione tematy: subiektywny sposób doświadczania czasu, krytyka poznania uzależnionego od punktu widzenia postaci, demaskowanie kłamstw skrywających rzeczywiste pobudki działania bohatera, dynamiczny i wielokształtny charakter osobowości postaci</li> <li>• prekursorem nowoczesnego psychologizmu jest Marcel Proust, autor cyklu powieści <i>W poszukiwaniu straconego czasu</i></li> <li>• wpływ psychoanalizy Zygmunta Freuda</li> </ul>                                                                                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>■ <b>Przykłady w literaturze:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• M. Dąbrowska, <i>Noce i dnie</i></li> <li>• J. Iwaszkiewicz, <i>Panny z Wilka</i></li> <li>• M. Kuncewiczowa, <i>Cudzoziemka</i></li> <li>• Z. Nałkowska, <i>Granica</i></li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <b>DEKADENTYZM</b>               | <ul style="list-style-type: none"> <li>• inspiracją nurtu – filozofa Arthura Schopenhauera</li> <li>• poczucie pustki i niemocy, gloryfikacja własnego cierpienia</li> <li>• przecucie kryzysu kultury europejskiej</li> <li>• zwątpienie we wszelkie ideologie</li> <li>• brak wiary w możliwości poznawcze człowieka</li> <li>• przekonanie o nadchodzącym upadku sztuki</li> <li>• pesymistyczna postawa człowieka wobec świata</li> <li>• w sferze obyczajowej: nieakceptowanie ustabilizowanego trybu życia, poszukiwanie zapomnienia w używkach i erotyce</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>■ <b>Przykłady w literaturze:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• K. Przerwa-Tetmajer, <i>Hymn do Nirwany, Koniec wieku XIX, Nie wierzę w nic</i></li> <li>• P. Verlaine, <i>Niemoc</i></li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <b>SECESJA<br/>(ART NOUVEAU)</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• protest przeciwko skostnieniu sztuki oficjalnej i jej akademickiemu historyzmowi</li> <li>• cel sztuki: stworzenie syntetycznego stylu obejmującego wszystkie dziedziny twórczości plastycznej, a także zniesienie różnicy pomiędzy tzw. sztuką czystą a sztuką stosowaną (użytkową)</li> <li>• asymetria i swobodne układy kompozycyjne</li> <li>• płynne, faliste linie oraz wyraźny kontur</li> <li>• ornamentyka roślinna lub zwierzęca (np. pędy, liście, rumianki, irysy, powoje, orchidee, łabędzie, pawie, ważki, motyle, węże) inspirowana często sztuką japońską</li> <li>• operowanie płaską plamą barwną, często jasnymi pastelowymi kolorami (cytrynowa żółć, jasna zieleń, malinowa różowość, fiolet)</li> <li>• różnorodność stosowanych materiałów</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• G. Klimt, <i>Judyta z głową Holofernesa</i></li> <li>• J. Mehoffer, <i>Anioł</i></li> <li>• H. Toulouse-Lautrec, <i>La Goulue</i></li> </ul> </li> <li>■ <b>Przykłady w polichromii:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• S. Wyspiański, <i>Nasturcje, Róże</i></li> </ul> </li> <li>■ <b>Przykłady w architekturze:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• W. Horta, <i>Hôtel Tassel</i></li> <li>• A. Gaudí, <i>Sagrada Família, Casa Batlló</i></li> </ul> </li> </ul> |
| <b>PARNASIZM</b>                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>• naczelnym hasłem artystów idea „sztuka dla sztuki”, czystego, wiecznego piękna</li> <li>• podkreślenie wszelkich zewnętrznych zobowiązań sztuki, w tym moralnych, wychowawczych, ideologicznych</li> <li>• artysta to mistrz – wirtuoz</li> <li>• sztuka jako wartość o charakterze elitarnym</li> <li>• popularność formy ekfrazy (poetycki komentarz do obrazu malarskiego)</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>■ <b>Przykłady w literaturze:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• F. Faleński, <i>Zakończenie</i></li> <li>• T. Gautier, <i>Parnasizm współczesny</i></li> <li>• A. Lange, <i>Rozmyślania</i></li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |

## AWANGARDA

|                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>EKSPRESJONIZM</b>               | <ul style="list-style-type: none"> <li>• przedstawianie psychiki i osobowości twórcy, jego emocji, wyobraźni, wizji, snów</li> <li>• zainteresowanie ludzkim losem, cierpieniem i konfliktami etycznymi</li> <li>• brak ograniczeń estetycznych i obyczajowych</li> <li>• wyrazistość i deformacja</li> <li>• ukazywanie gwałtownych emocji</li> <li>• estetyka krzyku</li> <li>• emocjonalne, subiektywne ukazywanie świata</li> <li>• wyraziste środki obrazowania (np. silne kontrasty, hiperbole, symbole)</li> </ul> | <p>■ <b>Przykłady w literaturze:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• W. Berent, <i>Próchno</i></li> <li>• J. Kasprówic, <i>Hymny</i> (np. <i>Dies irae</i>)</li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• E. Munch, <i>Krzyk</i>, <i>Salome</i></li> <li>• E. Nolde, <i>Naigrywanie z Chrystusa</i></li> <li>• W. Podkowiński, <i>Marsz żałobny Chopina</i></li> <li>• L. Wyczółkowski, <i>Białe róże</i></li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w muzyce:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• A. Schönberg, <i>Oczekiwanie</i></li> <li>• A. Skriabin, <i>Poemat ekstazy</i></li> <li>• R. Strauss, <i>Salome</i></li> </ul> |
| <b>KUBIZM</b>                      | <p>■ <b>nurt w sztuce:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• upraszczanie elementów świata do wybranych figur i brył geometrycznych</li> <li>• symultaniczne przedstawienie obiektów w przestrzeni</li> <li>• stosowanie deformacji w przedstawieniach figuratywnych</li> </ul> <p>■ <b>nurt w poezji:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• odrzucenie porządku przyczynowo-skutkowego</li> <li>• dążenie do dosłowności języka</li> <li>• zbliżenie do mowy potocznej</li> </ul>                  | <p>■ <b>Przykłady w literaturze:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• G. Apollinaire</li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• P. Picasso, <i>Panny z Awinionu</i></li> <li>• G. Braque, <i>Portugalczyk</i></li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <b>SURREALIZM<br/>(NADREALIZM)</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• bunt przeciw normom społecznym i estetycznym (pełna wolność twórcy)</li> <li>• odrzucenie racjonalizmu na rzecz spontaniczności i podświadomości</li> <li>• dzieło efektem niekontrolowanych asocjacji lub zapisem marzeń sennych (oniryzm)</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                           | <p>■ <b>Przykłady w literaturze:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• A. Breton, P. Éluard</li> <li>• A. Ważyk, J. Czechowicz</li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• S. Dalí, <i>Trwałość pamięci</i></li> <li>• M. Ernst, <i>Słoń Célebes</i></li> <li>• R. Magritte, <i>Różowe dzwonki, postrzępione niebo</i>, J. Miró</li> </ul> <p>■ <b>Przykłady w filmie:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• L. Buñuel, <i>Pies andaluzyjski</i></li> </ul>                                                                                                                                                           |
| <b>ABSTRAKCYJNIZM</b>              | <ul style="list-style-type: none"> <li>• sztuka niefiguratywna (nieprzedstawiająca), oderwana od naśladowania rzeczywistości</li> <li>• tworzenie odrębnego świata za pomocą układów linii, figur, brył i plam barwnych</li> <li>• dwutorowość rozwoju – abstrakcja geometryczna i ekspresyjna</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                 | <p>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• W. Kandinsky, <i>Akwarela abstrakcyjna</i></li> <li>• K. Malewicz, W. Strzemiński, H. Stażewski</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |



|                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-----------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>FUTURYZM</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>■ <b>nurt w sztuce:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• kontestacja (kwestionowanie) dotychczasowego porządku</li> <li>• opis pracującego tłumu</li> <li>• pochwała rozwijającej się cywilizacji</li> <li>• kult techniki</li> </ul> </li> <li>■ <b>nurt w poezji:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• zaskakujące tematy i układy graficzne utworów</li> <li>• odrzucenie reguł ortografii i gramatyki</li> </ul> </li> </ul>                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>■ <b>Przykłady w literaturze:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• B. Jasieński, S. Młodożeniec, A. Stern, A. Wat, T. Czyżewski</li> </ul> </li> <li>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• U. Boccioni, <i>Hałas uliczny wdzierający się do domu</i></li> </ul> </li> <li>■ <b>Przykłady rzeźby:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• U. Boccioni, <i>Jedyna forma ciągłości w przestrzeni</i></li> </ul> </li> </ul> |
| <b>FOWIZM</b>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• użycie wyrazistych, żywych barw</li> <li>• geometryzowanie (lub prymityzowanie) kształtów</li> <li>• nawiązanie do twórczości Vincenta van Gogha i sztuki ludów pierwotnych</li> <li>• odrzucenie zasad perspektywy, modelunku światłocieniowego</li> <li>• syntetyczne formy, płaska plama barwna</li> <li>• kontrasty kolorystyczne, stosowanie barw oderwanych od rzeczywistości</li> <li>• upraszczanie i deformacja kształtu</li> </ul>                                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• A. Matisse, <i>Czerwony pokój, Taniec</i></li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>DADAIZM</b>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• negacja tradycyjnej sztuki i uznawanych wartości</li> <li>• pełna swoboda twórcza, prowokowanie i szokowanie publiczności</li> <li>• sztuka jako improwizowana zabawa</li> <li>• wyzwolenie nieskrępowanej fantazji i absurdałnego dowcipu</li> <li>• nadawanie statusu dzieła sztuki przedmiotom codziennego użytku – tzw. <i>ready mades</i></li> <li>• przekonanie o ulotności i przypadkowości pojęcia sztuki</li> <li>• ulubiona technika: <i>ready mades</i>, fotomontaż</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>■ <b>Przykłady w malarstwie:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• H. Arp, <i>Konfiguracja</i></li> <li>• M. Duchamp, <i>L.H.O.O.Q. (Mona Lisa z wąsami)</i></li> <li>• F. Picabia, <i>Fontanna</i></li> </ul> </li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                         |